

PARTSGEMENSAMT
FORUM

PARTSGEMENSAMT FORUM 2016

En dialog som utvecklar civilsamhällets villkor

Innehåll

3 Förord

4 Partsgemensamt forum 2016

6 Möte 1 – Civilsamhället och integrationen

10 Möte 2 – Civila samhällets organisationer som arbetsgivare

14 Möte 3 – Civilsamhället i samhällsplaneringen

18 Möte 4 – Civilsamhället och det offentliga förvarningssystem

22 Forum för det civila samhället 2016

26 Dialogens resultat

28 Summary in English

29 Referenser

30 Bilagor

30 Bilaga 1: Ledningen av forumet

31 Bilaga 2: Parterna i forumet 2016

31 Bilaga 3: Teman 2012–2015

Förord

Politiken för det civila samhället har funnits i snart sju år. Målet är att förbättra villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin. I propositionen *En politik för det civila samhället* (prop. 2009/10:55) slås det fast att politiken ska genomföras i dialog med civilsamhällets organisationer. Det sker på olika sätt, bland annat genom ett partsgemensamt forum där regeringen och organisationer inom det civila samhället för en kontinuerlig dialog (bilaga 1).

Partsgemensamt forum (PGF) har funnits sedan 2010 och den här skriften, *Partsgemensamt forum 2016*, handlar om det sjunde året. I PGF diskuteras generella frågor om civilsamhällets villkor, möjligheter och utveckling samt om det civila samhällets roll för demokratin och människors delaktighet. Det är dialogen i sig som är syftet med forumet. Avsikten är att samtalen och arbetet ska kunna bidra till att förbättra villkoren för civilsamhällets organisationer. Båda parter kan ta initiativ till att lyfta frågor och agendan sätts gemensamt. Representanterna utbyter kunskaper, erfarenheter och synpunkter med varandra. Dialogen är kontinuerlig och frågor som diskuteras får utrymme att fördjupas och konkretiseras.

Civilsamhället har under 2016 representerats av en bredd av olika organisationer (bilaga 2), vilket har visat sig vara en stor tillgång för att

öka förståelsen för de skilda förutsättningar som olika organisationer verkar under. Det har också bidragit till att synliggöra vilka frågor som generellt berör en större del av det civila samhället. Hela PGF väljer inför varje år ett antal fördjupningsteman (bilaga 3). För varje tema utses en partsgemensam planeringsgrupp som tar ansvar för förberedelser, underlag och processledning på själva mötet.

Genom att ta del av alla skrifter från de gångna åren, går det att följa forumets utveckling och inte minst de frågor, perspektiv och idéer som har lyfts. Samtliga skrifter går att ladda ned från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors (MUCF) webbplats.

Vi hoppas och tror att skriften ska vara ett stöd för den fortsatta dialogen i Partsgemensamt forum, men också för andra typer av dialogforum. Inte minst är förhoppningen att de idéer och förslag som förs fram här kan bidra till att utveckla villkoren för det civila samhället.

Marie Ericsson, Regeringskansliet,
ordförande i Partsgemensamt forum 2016

Ann-Katrin Persson, Civos,
vice ordförande i Partsgemensamt forum 2016

Partsgemensamt forum

En dialog som utvecklar civilsamhällets villkor 2016

Den här skriften sammanfattar den dialog som fördes i Partsgemensamt forum under 2016. Skriften är strukturerad efter de fyra teman som har diskuterats under året.

Skriften tar även upp en sammanfattning av den fördjupade dialog som fördes på Forum för det civila samhället den 28 april 2016. Parterna kommer gemensamt överens om vilka teman som ska diskuteras och dessa kan återkomma från tidigare år. Då är ambitionen att bygga vidare på tidigare samtal samt att fördjupa och konkretisera de behov av förändringar som identifierats.

I Partsgemensamt forum 2016 inleds varje tematiskt avsnitt med en sammanfattning av vad forumet diskuterat tidigare år. Därefter presenteras några utvecklingsområden som kommit fram under 2016 års diskussioner. Varje avsnitt avslutas med att identifiera förslag och idéer till förändringar som parterna kan ta med sig i sitt arbete.

Teman 2016

- Civilsamhället och integration
- Civila samhällets organisationer som arbetsgivare
- Civilsamhället och samhällsplaneringen
- Civilsamhället och det offentliga förvarningssystemet.

”Jag har tagit intryck av hur organisationer som har väldigt olika förutsättningar och inriktning på verksamheter kraftsamlar för att lösa gemensamma utmaningar”

Stefan Holmgren
departementssekreterare
Enheten för ungdomspolitik och folkbildning
Utbildningsdepartementet

”Jag har deltagit som en av representanterna för Civos (Civilsamhällets organisationer i samverkan). För oss är Partsgemensamt forum en mötesplats för goda och viktiga samtal. Det känns som att vi efter några år hittat arbetsformer som är konstruktiva. Jag tycker båda parter tar PGF på större allvar.”

Björn Cedersjö
direktor
Sveriges kristna råd, SKR
Civos, Civilsamhällets organisationer i samverkan

MÖTE 1

Civilsamhället och integrationen

Temat för det första dialogmötet 2016 handlade om integration bortom etablering (de första två åren). Det är en fortsättning från 2015 års dialog kring civilsamhällets roll i samband med den ökande migrationen, men byggde vidare på integration utifrån ett långsiktigt perspektiv. Dialogen inleddes med att deltagarna fick samlas kring fyra olika förhållningssätt till begreppet integration:

- **maktkritiskt förhållningssätt** – att majoritets-samhällets tolkningsföreträdare sätter upp ramarna för nationell tillhörighet och berättigande till samhällets resurser.
- **värderingsdrivet förhållningssätt** – utifrån en värderingsgrund i Sverige, olika erfarenheter och bakgrunder ger en helhet som är bättre än den vi har i dag.
- **individens upplevelse** – en social process som leder till att den enskilde känner sig som en fullvärdig medlem av det samhälle som hen lever i.
- **regeringens mål för integration** – lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.

Samtalet utgick därefter från två frågeställningar. *Vilka förväntningar finns på respektive part och hur mäter vi för att kunna se resultat?* Samtalet fördjupades i frågor om parternas olika ansvar och styrning kopplat till specifika anslag för att möta tillfälliga utmaningar, hur mätbarhet kan främjas och om vilka metoder som kan användas för att mäta måluppfyllelse och process mot måluppfyllelse.

Utvecklingsområden

Vilka förväntningar finns på respektive part?

Det civila samhällets organisationer är självständiga och arbetar efter sina egna formulerade mål. Vissa organisationer tar sig an uppdrag inom integrationsområdet och ser det som en del av sitt grunduppdrag att engagera sig i fler. Andra menar att de knappt räcker till för sitt eget grunduppdrag. Det finns olika förutsättningar i civilsamhället beroende på vilken inriktning som organisationerna har. Många organisationer har jobbat med integrationsfrågorna sedan lång tid tillbaka, till exempel har etniska organisationer i samverkan med socialtjänsten varit vägledande inom frågor om våld mot kvinnor och hedersrelaterade frågor. Dessa processer visar hur staten och civilsamhällets organisationer har olika roller, men att de kan komplettera varandra.

Civilsamhällets organisationer kan oftast vara mer flexibla än staten och i vissa fall reagera snabbare på efterfrågan. Regeringskansliet konstaterade att nyanlända behöver få information om att det finns ett stort utbud av sådana organisationer i Sverige och med ett brett spektrum av verksamheter. Många nyanlända kan ha dåliga erfarenheter av myndigheter och kan därför behöva organisationernas stöd och gemenskap, det är således viktigt att de får information om hur de kan bli en del av det civila samhällets organisationer och den demokratiska processen.

Civilsamhällets organisationer anser att de ofta vet vilka samhällsbehov som behöver tillgodoses och att de har kompetens att lösa specifika frågor. Några organisationsrepresentanter menade att det kan bli problem om reglerna för ett bidrag är för snäva och krymper handlingsutrymmet. Det kan också bli problem om reglerna är för oklara och om uppdragen saknar tydliga mål. Om organisationerna inte förstår förutsättningarna för bidraget

riskerar de att hamna i en annan verksamhet än vad bidraget syftade till, det påverkar också möjligheten att mäta eller följa upp rätt saker. Det finns ett behov av balans mellan statens krav på att kontrollera statsbidragen och förtroendet för civilsamhällets verksamheter. Staten får, enligt några av organisationsrepresentanterna, inte bli alltför godtrogen när bidrag beviljas till organisationer som inte är jämställda eller så att bidragssystemen används av exempelvis rena pappersorganisationer. Det finns också organisationer som kan göra fel utan att vara medvetna om det. Därför är det viktigt att bidragsgivande myndigheter kan kontrollera i efterhand. Staten har dock all anledning att känna tillit till att organisationerna gör det som förväntas av dem – det gör också de flesta organisationer.

Hur mäter vi för att kunna se resultat?

En förutsättning för att kunna mäta resultat är att ha tydliga utgångsvärden utifrån vilket mål och vilka indikatorer och verifieringsmetoder som ska användas. Forskning om civilsamhällets funktioner och som tar upp problem som organisationerna riktar sig mot är efterfrågad.

Dialogen kretsade kring två teman av mätbarhet: att mäta integration i samhället genom civilsamhällets engagemang och att mäta mångfald inom civilsamhällets organisationer. Här blev det också tydligt hur det skiljer sig ifall ”den andre” kan ses som mål eller medel i verksamheten, om det är stödinsatser för en utsatt grupp som ska genomföras *för* dem eller om individerna i den utsatta gruppen också ses som en självklar del av organisationen.

Civilsamhällets organisationer kan ha höga trösklar för sin gemenskap, ofta skapade av dem själva, och stänger därmed ute individer på grund av olika maktstrukturer, till exempel klass, etnicitet eller ålder. Det framkom att det

finns många behov som är viktiga att tillgodose, men som kan vara svåra att mäta. Några representanter från organisationerna upplever ibland att det mätbara kan vara viktigare att redovisa än innehållet. Det finns en risk för att pengar går till det som kan mätas och att andra verksamheter inte får några resurser. Ett exempel på detta är att Sverige enligt en internationell undersökning (Mipex) internationellt sett är det bästa landet i fråga om lagfäst mångfald och rättigheter – samtidigt som en mycket mer komplicerad fråga att undersöka är hur integrationen fungerar i praktiken.

Regeringskansliet utgår från att organisationerna själva eller i samverkan med varandra tar fram olika former av system för att kunna följa upp resultat och effekter av sin verksamhet. Det kan också finnas krav från kommuner eller myndigheter som innebär att organisationerna gör någon form av mätning för att växa som organisation. Mätningar som kan visa på både resultat och effekter är önskvärda enligt Regeringskansliet som sedan kan använda mätningen för att argumentera för nya resurser. Det behövs ofta siffror och kvantitativa mått, inte bara kvalitativa mått som till exempel självskattningar.

Inom civilsamhället ser uppdragen olika ut och olika organisationer använder sig av olika sätt för att mäta resultat och effekter. Kapaciteten att mäta skiljer sig också från organisation till organisation och är beroende på storlek och erfarenhet av att arbeta med mätbara mål. Det krävs system för rapportering och att mätbarheten räknas in redan i planeringen av aktiviteter. Ett sätt att mäta integration kan vara att likt Folkbildningens metod mäta hur många personer som verksamheten nåtts av och andel av dessa som är födda utrikes. Idrotten har också gjort liknande mätningar som visar den etniska mångfalden inom olika idrotter för att kunna upptäcka skillnader mellan olika grupper.

I en mätning är det viktigt att även rapportera oväntade och oönskade resultat. Det har en orga-

nisation fått lära sig då de efter en mätning såg önskade effekter av sin metod och fick tänka om helt. Utöver integrationsmätningar kan även jämförelseanalyser vara nödvändiga för att följa om, och i så fall hur, integrationen ser annorlunda ut för kvinnor än för män.

Båda parterna lyfte att de offentliga bidragen bör vara mätbara, men att uppföljningskraven kan se olika ut. Olika mål kan gälla för olika organisationer, bara det finns en tydlighet om när målet är nått. När ett mål för en verksamhet eller ett bidrag ska formuleras bör det utgå från vilka problem som ska lösas och sedan vilka aktiviteter som ska genomföras för att nå målet. Inte det omvända. Målgruppen får gärna vara med när målet ska skrivas, den behöver vara inkluderad.

För en organisation kanske målet är att den nyanlända deltar i en prova-på-träning eller väljs in i en styrelse. För andra kanske målet ser annorlunda ut. Till detta kommer också tidsperspektivet om när måluppfyllelsen ska mätas. Tidsperspektiven i vissa insatser känns i dag realistiskt korta menade en organisationsrepresentant. En verksamhet kanske ger resultat först om något år och då blir inte mätningen rättvis om den sker för tidigt i processen. Det kan vara en framgång att sätta in insatser redan nu i verksamheter som skulle kunna ge resultat långt senare. Oavsett vilket mål som ska uppnås behöver vad som förväntas av organisationerna vara tydligt formulerat tidigt i processen.

Ersta Sköndals högskola följer också upp hur engagemanget av frivilliga insatser i det civila samhället utvecklats över tid. Organisationer som Svenska kyrkan, Riksidrottsförbundet med flera samlar in och sprider förebilder via exempelbanker på olika områden. En organisationsrepresentant tyckte att det skulle vara intressant om frågor som till exempel hur länge man bott i Sverige kunde läggas till i dessa rapporter för att enklare kunna sortera i materialet.

Det skulle också underlätta för organisationerna om en gemensam kunskapsgrund kunde skapas. Som exempel nämndes sammanställningar av fakta som ger lägesbeskrivningar över landet ur ett brett perspektiv och med flera olika bakgrundsvariabler. De sammanställningar, lägesanalyser och den statistik som finns i dag är spridda mellan olika aktörer och inte särskilt tillgängliga för civilsamhällets organisationer.

Genom att samverka kan organisationerna ta tillvara varandras kompetenser för att bredda kontakt-ytor och erbjuda nyanlända en bred verksamhet. Alla nyanlända vill kanske inte spela fotboll eller vara på ett språkcafé. Ett exempel på samverkan lyftes från idrotten. De har haft en ambition om att nå fler vuxna kvinnor. För att förverkliga ambitionen började de samverka med Svenska kyrkan – en organisation som når många vuxna kvinnor. Ensamkommandes förbund gavs också som exempel på en organisation som har lyckats att organisera sig utifrån ett behov och stöttat ensamkommande flyktingbarn så att de kan få en snabbare etablering i samhället.

För att skapa goda förutsättningar för en lyckad integration bortom etablering var alla överens om att den lokala dialogen mellan parterna är central. Ett exempel som underlättat den dialogen är när det finns så kallade integrationsamordnare som har i uppdrag att samverka med civilsamhällets organisationer. Sådana samordnare underlättar också dialog och samverkan i akuta lägen.

Förbättringsområden

Politikerna kan arbeta vidare med att:

- informera nyanlända om både skyldigheter och rättigheter och synliggöra icke-synliga normer för att motverka assimilering på det sätt som sker i dag.
- informera nyanlända om hur civilsamhälletsorganisationernas verksamheter kan möjliggöra för dem att bli en del av den demokratiska processen.

- via myndigheterna lyfta fram det arbete som redan görs. I det första mötet bör det ingå information om vilka civilsamhällsorganisationer som finns där nyanlända kan träffa personer med olika perspektiv.

- utveckla ett system och arbetssätt som gör att de offentliga förvaltningarna kan fånga upp civilsamhällets initiativ och stödja dessa.

- eftersträva en offensiv och tydlig politik för det civila samhället där den demokratibärande rollen blir viktig och stärker förutsättningarna för att organisera sig i demokratiska organisationer.

- realisera principerna för politiken för det civila samhället i syfte att öka medverkan från ett antal civilsamhällsorganisationer.

- i de fall ett projektbidrag ska fördelas, meddela vad staten vill uppnå med statsbidraget och på så sätt göra förväntningarna tydliga tidigt i processen.

- ta hänsyn till att det finns en mångfald av organisationer när ett mål eller ett mätetal ska skrivas fram. Olika organisationer kan behöva använda sig av olika sätt för att mäta resultat och effekter.

- sprida erfarenheter genom att exempelvis anordna en slutkonferens av Sverige Tillsammans som visar vad som har gjorts inom området och vad som lyckades och kan spridas vidare.

- tillsätta kontaktpersoner på nationell nivå dit nyanlända kan vända sig om något inte fungerar i kontakterna med det offentliga, likt en integrations-samordnare.

Civilsamhällets organisationer kan arbeta vidare med att:

- arbeta medvetet med att attrahera de som är under-representerade och aktivt påverka att organisationen rekryterar ur ett mångfaldsperspektiv.

- kartlägga representation och maktstrukturer inom

organisationen och analysera vem som svarar på remisser, vilka som deltar i PGF, hur expertgrupperna ser ut, var forumen förläggs och organiseras med mera.

- ge tips till varandra om hur former och system för uppföljning av resultat och effekter kan utvecklas.

- samla och sprida aktuella fakta kring integrationsfrågan.

- synliggöra mångfalden genom till exempel bilder som tilltalar alla.

- erbjuda möjlighet till gemenskap i både etablerade och nystartade organisationer.

- samordna och samverka mellan organisationerna för att kunna bredda kontaktytor och erbjuda nyanlända en bred verksamhet.

- vara medveten om de värderingar som finns i organisationen och arbeta för att upprätthålla demokratiska värderingar även efter att ett bidrag är beviljat.

Gemensamt kan parterna arbeta vidare med att:

- lära känna varandra bättre och identifiera behoven för att få ut så mycket som möjligt av resurserna.

- komplettera varandra i de fall det saknas kompetens inom den offentliga sektorn, exempelvis inom socialtjänsten.

- utveckla former för och bjuda in till dialog mellan det offentliga och civilsamhällets organisationer, särskilt viktigt på lokal och regional nivå och så nära organisationerna som möjligt. Inte minst dialog kring resursbehov.

- öka samverkan med forskningsvärlden för att öka kunskapen om civilsamhällets funktioner i samhället.

MÖTE 2

Civila samhällets organisationer som arbetsgivare

Temat för det andra dialogmötet var civilsamhället som arbetsgivare. Ett tema som inte har diskuterats tidigare i forumet. Samtalet tog avstamp i den övergripande frågan *Vilka utmaningar finns det för civilsamhällets organisationer att vara arbetsgivare?* Samtalen utgick från tre perspektiv: **ideologi, lagstiftning och arbetsrätt** samt **resurs**.

Perspektivet ideologi rörde bland annat det professionella kontra det ideella och vad som händer med civilsamhällets organisationer när de får, eller ökar antalet, anställda. Finns det fördelar med att anställa och riskerar det i så fall den ideologiska grunden?

I samband med perspektivet **lagstiftning och arbetsrätt** diskuterades frågor om organisationens rättigheter och skyldigheter och om villkor för både stora och små organisationer. Hur ser skattelagstiftningen ut för olika organisationer och vilka hinder finns i lagstiftningen?

Med **resurser** berördes civilsamhällets möjlighet att anställa utifrån olika typer av finansiering av verksamhet. Vilka skillnader kan uppstå om organisationen finansieras av projektbidrag i jämförelse med annan typ av finansiering. Vad skulle ske om civilsamhället söker och får bidrag med eller utan styrning? Det samtalades också om vilka perspektiv som civilsamhället kan vara med och lösa utan att sälja ut sig själv eller förlora sin ideologi. Vad kan staten göra utan att styra för mycket?

Utvecklingsområden Ideologiskt perspektiv

Samtalet inleddes med att parterna gemensamt konstaterade att det finns stora skillnader mellan organisationernas kunskaper om arbetsgivarrollen. Oavsett en organisations omfattning är dock arbetsgivarkraven desamma.

En representant från civilsamhällesorganisationerna menade att organisationerna ofta förväntas vara bra och attraktiva arbetsgivare. Ibland kan det bidra till en professionalisering av civilsamhället. Det kan vara särskilt utmanande om organisationen verkar i en bransch som är svår att rekrytera personal till på grund av höga lönekostnader. Det kan också förekomma att den som anställs inom civilsamhället är en eldsjäl som brinner för frågorna och inte tar tillräckligt betalt. En annan representant från civilsamhället menade att det finns statistik som visar att det förekommer mycket stress inom civilsamhället, särskilt bland de arvoderade.

Andra menade att det saknas kunskap hos vissa organisationer om att det finns olika regelverk för arvoderade och för anställda. De arvoderade saknar vissa rättigheter som de anställda har, till exempel i fråga om stresshantering, arbetstidsregler och friskvård. I en organisation är det oftast styrelsen som är arbetsgivare. Styrelseledamöterna är inte alltid medvetna om sitt arbetsgivaransvar. En arbetsgivare som saknar arbetsgivarkunskap kan ha svårt att skapa trygghet och en god arbetsmiljö för sina anställda. Här saknas det även ett stöd för framför allt de små organisationerna som många gånger behöver vara insatta i de regelverk som gäller, men som har en hög omsättning av förtroendevalda och där kunskapen behöver återvinnas gång på gång.

Lagstiftningsperspektiv

Det finns många lagar och regler att förhålla sig till inom arbetsgivarområdet. Det är en självklarhet att alla ska följa lagen, men för de mindre organisationerna kan det vara svårare att leva upp till kraven. Ofta följer en stor arbetsbelastning med dessa krav och om regelverket är omfattande kan det uppfattas som ett hinder i verksamheten. En civilsamhällesrepresentant menade att det finns föreningar på lokal och regional nivå som förlitar sig på riksförbunden och prioriterar det ideella arbetet framför arbetsgivarfrågor. Styrelser tar inte heller alltid sitt ansvar för att fortbilda sina förtroendevalda i arbetsrättsrelaterade frågor. En styrelseledamot behöver sätta sig in i vad det innebär att vara arbetsgivare och vilket ansvar hen har. Ett ansvar som inte kan delegeras bort.

Det borde vara rimligt att samma regler ska gälla för alla civilsamhällesorganisationer konstaterade deltagarna. Så är det inte i dag. Det finns lagstiftningsmässiga utmaningar i att föreningar med kanske en halv anställd går samman för att skapa en pool för att kunna vara goda arbetsgivare och erbjuda både arbetskamrater och kompetensutveckling. En sådan anställningsform saknar stöd i lagstiftningen. Detta uppfattades av en av civilsamhällets representanter som otryggt och otillfredsställande för arbetstagaren och som en kvinnofälla.

Ideella föreningar kan inte heller dra av moms, kostnaden blir då högre och då kanske föreningen inte har råd. Att förändra dessa momsregler skulle kunna underlätta för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden att få in en fot. Här finns det eventuella paralleller till hur andra yrkeskategorier löser anställningar på flera ställen. Samtalet kom sedan att beröra problem som kan uppstå i en ideell organisation. Det finns en utmaning i att anställda inom civilsamhällesorganisationerna inte, på grund av lojalitetsprincipen, anmäler brott

mot arbetsmiljölagen. Medlemmarna brinner ofta för sin organisation och om någon har drabbats av något som kan skada den egna organisationen kan det hända att medlemmen inte anmäler utan tystar ned det som har hänt. Styrelsen i organisationen ser då inte vilka problem som finns och kommer därför inte att förbättra sig.

Resursperspektiv

I samtalet om utmaningar utifrån ett resursperspektiv identifierades bland annat svårigheter i att som ideell sektor vara den goda arbetsgivaren utifrån en koppling till ekonomi, långsiktighet och avsaknad av öronmärkta medel – en avvägning mellan att använda resurserna till verksamhet eller till personal. Projektmedel kan också medföra att föreningarna av kostnadsskäl erbjuder sämre villkor för att få ekonomin att gå ihop. Ett dilemma som kan uppstå är när en bidragsgivare kräver justeringar i budget för projektbidrag. Om den sökande väljer att justera hela budgeten, då även lönebudgeten, riskerar det att slå fel och kan bidra till en oavsiktlig lönedumpning.

En civilsamhällesrepresentant lyfte problemet med att arbetsintegrerande sociala företag inte höjer ersättningsnivån för sina anställda. De är offentlig finansierade och har inte möjlighet att höja löner. Det skapar en obalans gentemot kollektivavtalen. Om de söker projektbidrag finns risken att projekten inte är arbetsrättsligt korrekta. Samtalet berörde också olika grupper av arbetstagare – dels de som är engagerade, dels de som står långt ifrån arbetsmarknaden. Ofta finns det ett starkt engagemang i organisationerna, till exempel av personer som börjar med ideella insatser och som därefter blir anställda.

Många föreningar har även en arbetsintegrerande roll – de anställer personer långt ifrån arbetsmarknaden med olika stöd från stat och kommun. En representant pekade på den resurs

som civilsamhällesorganisationerna kan vara för de som står långt ifrån arbetsmarknaden, men som via organisationerna kan få en möjlighet att komma tillbaka eller få en arbetslivserfarenhet. Civilsamhällets organisationer skulle till exempel kunna vara en aktör i den överenskommelse som regeringen ville göra med stora företag om att ta in ungdomar i arbete.

En representant från det civila samhällets organisationer menade att Arbetsförmedlingen kan ha svårt att svara på de behov som finns i det civila samhället. Det finns en byråkrati hos stora myndigheter som kan försvåra för organisationerna att ta sitt arbetsgivaransvar, till exempel om det finns centrala avtal som lokala organisationer inte känner till och att myndigheterna då inte uppfyller sin del att informera om avtalen i alla led. Om lagstiftningen och arbetsrättsmodellerna kunde vara mer flexibla får det betydelse för resursfördelningen.

Ett annat exempel på utmaningar ur ett resursperspektiv är momskompensationen som skapar olika konkurrensförutsättningar mellan offentliga aktörer och icke momsskyldiga organisationer. I samtalet framkom också en oro om att oseriösa aktörer strävar efter att bli upphandlade som idéburna organisationer för att få ersättning.

Förbättringsområden

Politikerna kan arbeta vidare med att:

Ideologiskt perspektiv

- ta fram relevant material, kurser etcetera inom arbetsgivarområdet anpassat till civilsamhällets organisationer.
- skapa incitament och erbjuda stöd till de små organisationerna som kan underlätta att de når sina mål att bli goda arbetsgivare.
- tillsätta resurser som kan stödja det civila samhällets organisationer att utveckla och stärka sin roll som arbetsgivare inom sektorn.

Lagstiftningsperspektiv

- se över lagstiftningen för moms när det gäller ideella föreningar. Det bör vara lika regler för alla organisationer i det civila samhället.

Resursperspektiv

- informera om arbetsgivaransvaret.
- överväga om bidragsgivarna även kan ställa krav på kollektivavtal eller liknande i de organisationer som tar emot statsbidrag.
- se över regelverken och förhindra att det finns statliga myndigheter som i sin bidragsgivning kan påverka projekten på olämpligt sätt, exempelvis lönenivåerna.
- säkerställa att det inte alltid är de stora etablerade organisationerna som får uppdrag som utförarorganisation, utan att det finns en mångfald av både stora och små organisationer när medel och uppdrag ska fördelas.
- säkra en långsiktig finansiering för civilsamhällets organisationer så att de kan vara attraktiva arbetsgivare.

Civilsamhällets organisationer kan arbeta vidare med att:

Ideologiskt perspektiv

- medvetandegöra att arbetsgivarfrågorna är en del av styrelseuppdraget.
- utbilda den egna styrelsen om vilket ansvar som följer med arbetsgivarrollen.
- våga prata om arbetsgivaransvar och prioritera verksamheten utifrån arbetsgivarrollen.
- se över möjligheten att skapa fackklubbar som sträcker sig över flera arbetsgivare/organisationer. Personalen har rätt till information om verksamheten, att kunna påverka sin lön och att kunna ställa

vissa krav på sin arbetsmiljö. Deltagarna i en fackklubb kan stärka varandra, gå utbildningar etcetera.

- diskutera vilka bakomliggande faktorer som kan vara orsaken till att organisationerna inte avsätter tid för utbildning eller tar stöd av sin arbetsgivarorganisation.

Ideologiskt perspektiv

- uppmuntra paraplyorganisationerna att anställa fler löntagare som förser andra organisationer med tjänster, ett alternativ till delad anställning.
- erbjuda sina medlemmar utbildning i arbetsgivaransvar, för och av civilsamhällesorganisationerna.
- uppmuntra arbetsgivarorganisationerna att bistå med löpande stöd, att jobba förebyggande och att vara ledningsstöd, inte bara rycka in när det är kris.
- vara med i olika arbetsgivarorganisationer och huvudmannaförbund där de kan få stöd. Svenska kyrkan har till exempel en egen arbetsgivarorganisation.
- bli en förebild inom arbetsmiljöområdet. Det kan vara att ta upp personalfrågorna vid varje styrelsemöte, kolla upp avtal med mera.

Resursperspektiv

- de mer erfarna organisationerna ger stöd till de mindre erfarna organisationerna i frågan om arbetsgivaransvar.

Parterna bör ha ett gemensamt ansvar för att:

Ideologiskt perspektiv

- upprätta en personalpolicy som visar att oavsett hur det drabbar organisationen ska en anställd eller medlem kunna påtala oegentligheter. Något som också en bidragsgivare kan uppmärksamma och se positivt på.

Lagstiftningsperspektiv

- delta som centrala parter i samarbete och samtal.

Resursperspektiv

- samla centrala parter för samtal om vad som kan göras för dem som står långt ifrån arbetsmarknaden. Exempel på centrala parter kan vara Arbetsförmedlingen och civilsamhällets organisationer.

MÖTE 3

Civilsamhället i samhällsplaneringen

Temat för det tredje dialogmötet var civilsamhället och samhällsplaneringen. Ett tema som inte behandlats tidigare i forumet, men som väckte många frågor. Samtalet kretsade kring tre frågeställningar. De berörde **civilsamhällets behov, det offentliga behov och förslag om förändring och förbättring**. Utifrån civilsamhällets behov diskuterades frågor som varför lokaler, ytor och miljöer är viktiga. Vilka är civilsamhällets behov av lokaler, ytor och miljöer? Varför är det viktigt att civilsamhället kommer in tidigt (tidigare) i processen?

Samtalen utifrån det offentliga behov utgick från att det finns ramar för samhällsplaneringen där staten styr via *lagen (2010:900) med särskilda bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande* (plan- och bygglag) samt via Boverkets rekommendationer (2013) och där kommunerna äger planeringsprocessen och har stort självbestämmande. Vilka för- och nackdelar finns det för civilsamhället med dessa ramar och hur fungerar ramarna i praktiken?

Den tredje frågan om förändring och förbättring berörde om, när och hur civilsamhället blir delaktigt i planeringsprocessen vid byggandet av nya bostadsområden och förtätning av befintliga bostadsområden. Vad behöver förändras och förbättras? Hur kan dialogen utvecklas?

Utvecklingsområden

Under samtalen lyftes stödet till de allmänna samlingslokalerna fram som ett utvecklingsområde. Den kraftiga sänkningen av det ekonomiska stödet från kommunerna till organisationerna under nittioalet kan ha påverkat organisationernas arbete inom området. Ett annat utveck-

lingsområde som berördes var det offentliga inbjudningar till civilsamhällets organisationer vid samhällsplaneringsprocesser. En del hade erfarenheter av att det inte var speciellt vanligt att civilsamhällets organisationer bjuds in av den offentliga sektorn till samråd i dessa processer. Det är vanligare att kommunerna erbjuder organisationerna medborgardialog.

Under samtalen efterlystes fler fruktbara dialoger som kan gagna demokratin. Ett inspel var att vissa sårbara grupper nu saknas i medborgardialogen och att de kan behöva stöd från civilsamhällets organisationer för att göra sina röster hörda. Det hade också hänt att civilsamhälletsrepresentanter bjudits in alltför sent i processen, med en otydlig agenda och utan återkoppling av vad som händer med de synpunkter som förs fram.

Samtalet fördjupades i vad som kan vara orsaken bakom att civilsamhälletsorganisationerna inte bjuds in till samråd. En tanke som lyftes fram var att de offentliga tjänstepersonerna saknar kunskap om vilka organisationer som finns i området eller vilka kunskaper de kan bidra med utifrån sina olika målgruppers behov. Ett exempel där det hade varit positivt att efterfråga civilsamhällets kunskaper i samhällsplaneringen hämtades från Uppsala. Där byggdes ett nytt kulturcentrum med ett inglasat gym i mitten av lokalen. Många av de som bor i området lever under kontrollerade förhållanden och vissa målgrupper stängdes därför ute, dels på grund av glasväggarna, dels på grund av att gymmet bara hade öppet på kvällstid när tjejerna inte kunde vara ute.

Ett annat utvecklingsområde som lyftes fram handlade om organisationernas förmåga att själva ta plats i lokalsamhället eller att erbjuda den offentliga sektorn sin kunskap. Hur vanligt är det att civilsamhällets organisationer tar initiativ och håller sig framme och berättar om sin roll och verksamhet för kommunerna? Hur vanligt är det att organisationerna delar med sig av den egna

”Partsgemensamt forum lyfte ytterligare fram värdet av den verksamhet som bedrivs i civilsamhället på integrationsområdet och vikten av att den också kan tas tillvara av det offentliga.”

Vanja Bardh Olsson
Integrationsenheten
Arbetsmarknadsdepartementet

”Vi har fått en ypperlig möjlighet till att belysa flickors och kvinnors utsatta situation och behov utifrån våra sakfrågor i årets dialoger i Partsgemensamt forum. Tillsammans med andra medverkande i forumet vill vi bidra till att civilsamhällets förutsättningar stärks och att fler människor kan bli delaktiga. Vi agerar som röstbärare och opinionsbildare och jag tror att vi kan göra det ännu bättre om vi gör det tillsammans!”

Leena Haraké
kanslichef
KSAN/Kvinnoorganisationernas
Samarbetsråd i Alkohol- och Narkotikafrågor

kompetensen i aktuella frågor – till det offentliga eller till andra organisationer inom civilsamhället? Det kan också saknas arenor för att parterna ska kunna mötas och utbyta erfarenheter, prata om alternativa lösningar på de frågor som är aktuella i kommunen eller bara delge goda exempel från varandras verksamheter. Tar den offentliga sektorn sitt ansvar för att bevaka mångfalden och se till att det inte alltid är samma röster som lyfts fram?

I samtalen efterfrågades ett nationellt sakråd för samtal mellan Regeringskansliet och berörda organisationer om samhällsplanering. Med sakråd avses en process, där parterna möts runt en viss fråga under en begränsad tid för att ge och få synpunkter i en specifik fråga.

I samtalet konstaterades att staten sätter ramarna för plan- och bygglagen, men att det sedan är kommunerna som med sitt självstyre kan anpassa regelverket efter lokala behov. När nya områden ska etableras står oftast kommunerna utan ekonomiska resurser och kan behöva sälja mark till den som betalar bäst i stället för till den som tillför bäst nytta för samhället. Kommunen kan på så sätt sakna förutsättningar för att prioritera föreningsparker, allmänna mötesplatser och en långsiktig samhällsutveckling. Det kan också saknas krav på att de som får byggrätter av kommunerna också får ansvara för att det skapas allmänna mötesplatser när de bygger nytt. Det saknas också skrivingar i plan- och byggstrukturen som reglerar att det offentliga ska ta hänsyn till civilsamhällets behov i planerings- eller byggfasen.

Organisationerna ansåg att den offentliga sektorn ibland kan vara otydlig i beskrivningar av regelverk eller upplysningar eller helt brista i sin information om vilka regler som gäller. Om civilsamhällets organisationer inte på förhand har en djup kunskap om själva byggprocessen kan otydliga regelverk skapa hinder för dem att delta i processen.

Ett annat utvecklingsområde som lyftes fram var tillgången till lokaler. Det är för vissa organisationer svårt att få tag i en möteslokal, medan andra organisationer kanske inte alltid har full användning av sina lokaler. De befintliga resurserna används alltså inte optimalt, utan det saknas en samordning av lokal tillgången.

Kunskaps- och forskningsområdet belystes också under samtalen. Det verkar till exempel saknas ett civilsamhällesperspektiv i arkitekt- och byggbranschens utbildningar, vilket gör att civilsamhällesorganisationernas kunskap inte efterfrågas. Civilsamhällets organisationer skulle kunna vara goda samhällsplanerare om de fick chansen att medverka i beslutsprocesserna. Det verkar också saknas en brygga mellan forskningen och bygg- och arkitektbranschen. Någon som kan sammanställa forskning och effektiva lösningar och förmedla denna kunskap till rätt mottagare. Civilsamhällets organisationer skulle kunna ha en roll mellan dessa parter.

Förbättringsområden Politikerna kan arbeta vidare med att:

- följa EU-koden om samarbete, bland annat genom att samla kunskap tidigt (Europarådet 2009).
- säkra att de som bygger även bygger allmänna samlingslokaler.
- öka nivån på stödet till samlingslokaler.
- med en tydlig agenda bjuda in organisationerna till samråd tidigt i processen.
- återkoppla till civilsamhällets organisationer om vad som händer med de synpunkter som fördes fram på ett samråd, vad de ledde till.
- bjuda in bredare, inte bara de civilsamhällesorganisationer som oftast blir inbjudna.

Boverkets rekommendationer (2013) samt plan- och bygglagen (PLB) bör skrivas om så att civilsamhällets behov finns med i processen.

- beskriva saker mer tillgängligt så att fler förstår.
- stödja genom en strukturfond, motsvarande kommunernas stöd för mötesplatser, så att långsiktiga alternativ blir möjliga.

Civilsamhällets organisationer kan arbeta vidare med att:

- vara tydligare med vilka de är och ta plats.
- ta ansvar för att representera en grupp, exempelvis sårbara grupper.
- bidra aktivt och konstruktivt med kunskap, vilket kan leda till färre överklaganden och i förlängningen snabbare planeringsprocesser.
- bli bättre på att utnyttja och dela med sig av befintliga lokaler.
- bli bättre på att berätta om sin roll och verksamhet, inte vänta.

Parterna bör ha ett gemensamt ansvar för att:

- aktivt delta i samtalsarenor – närvaro!
- samla och sprida goda exempel. Prata om lösningar och hitta nya vägar.
- motverka ojämställdhet och ojämlikhet.
- öka kunskaperna om varandras förutsättningar.
- bjuda in en mångfald av röster.
- sammanställa erfarenheter, forskning och lösningar och sprida till arkitekt- och byggbranschen samt till utbildningsverksamhet inom dessa områden.
- ta initiativ till ett sakråd om samhällsplanering.

MÖTE 4

Civilsamhället och det offentliga förvarnings-system

Temat för det fjärde dialogmötet handlade om Civilsamhället och system för tidig varning. Ett tema som inte diskuterats tidigare och som deltagarna nu utforskade tillsammans. Med system för tidig varning, även uttryckt som Early Warning System (EWS), menas här system som innebär att öka medvetenheten och ha beredskap *innan* något inträffar. Det kan vara system som har utvecklats för att förhindra klimat- och miljökatastrofer men också för att varna för sociala utmaningar. Civilsamhällets organisationer både har och har haft stor betydelse i samhällsutvecklingen genom att förvarna politikerna om vissa utmaningar.

Organisationerna drev till exempel på i frågan om att införa ett europeiskt varningssystem för nya preparat som kan vara livshotande, exempelvis drogen SPICE. Med systemets hjälp kunde det preparatet narkotikaklassas inom fyra månader. Ett annat exempel på insats som civilsamhället har gjort för att förebygga våld och driva på en samhällsförändring var verksamheten FATTA. Organisationen skapade bland annat opinion kring samtycke och krävde en annan lagstiftning i våldtäktsfrågan.

Samtalet utgick från frågor om civilsamhällets och det offentliga behov:

- På vilket sätt kan civilsamhället dela information och kunskap tidigt i de politiska processerna? Vilka utmaningar för detta finns i dag?
- Hur kan det offentliga använda civilsamhällets kunskaper tidigare i de politiska processerna? Vilka utmaningar för detta finns i dag?

Det berörde också förslag till förändring och för-

bättring:

- Vilka åtgärder behövs för att civilsamhället och det offentliga ska kunna mötas tidigare i processen?
- Hur gör vi för att civilsamhällets aktörer ska speglas i beslutsprocesserna, för att undvika att bara stora starka organisationer representeras?
- Skulle EWS kunna vara en modell?

Utvecklingsområden

I samtalet fanns en upplevelse om att det är större organisationer, exempelvis organisationer med andra organisationer som medlemmar, som har möjligheter att bevaka vad som händer inom EU och på så sätt har störst möjlighet att kunna påverka. De svenska paraplyorganisationerna finns dock inte alltid representerade på EU-nivå för att bevaka frågorna åt medlemsföreningarna. De kan i stället vända sig till de europeiska organisationerna för att få information, ”*om 2 år är det dags att ...*”.

Inom civilsamhällesområdet finns det sedan tidigare i många organisationer en tradition av att samarbeta med andra liknande organisationer i Norden. Det är inte lika vanligt att samarbeta och utbyta erfarenheter på europeisk nivå. Möjligtvis kan den nivån vara mera främmande, vilket kan skapa trösklar för engagemang. Politiken upplevs också från vissa civilsamhällesorganisationer ha blivit professionaliserad då det ofta är en tjänstepersonröst, och inte en enskild medlems röst, som sätter igång en fråga.

Det kan vara en utmaning för civilsamhällets organisationer att förhålla sig till det som händer inom EU och att fånga upp de frågor som organisationerna borde reagera på. Kunskapen om de nationella och europeiska lagprocesserna kanske finns hos organisationerna, men den är inte alltid tillräcklig för att organisationerna ska kunna påverka tidigt i processen. Det saknas utvecklade system för en sådan omvärldsbevakning. System som alarmerar till civilsamhällets organisationer när det är frågor som inte vid

en första anblick är relaterade till civilsamhället, men som ändå kan ha stor inverkan på civilsamhällets förutsättningar, till exempel förändringar av *lagen (1998:204) med särskilda bestämmelser för att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter* (personuppgiftslagen, PUL).

Den offentliga sektorn har inte heller några kända system för att dela information till civilsamhällets organisationer. Det finns även brister inom partierna när det gäller att informera tillbaka till den egna organisationen. Finansieringsfrågan inom politiken bör också bli mer transparent. Det är i vissa fall otydligt vem eller vilka som finansierar en viss politisk tankesmedja. Spridningen av information är också obefintlig inom och mellan de organisationer som redan är representerade på flera nivåer och som skulle kunna sprida informationen i sina egna led.

Enligt utredningen *Delaktighet i EU* finns en upplevelse av att det inte är så vanligt att civilsamhällets organisationer diskuterar EU-frågor på kommunal nivå även om flera nivåer borde vara med. Detta kopplat till att det finns strukturer både inom den offentliga sektorn och inom civilsamhällets organisationer för att sätta EU-politiken i ett lokalt sammanhang. Kommunerna är en nivå som också är viktig att uppmärksamma i ett system för varning.

Det verkliga behovet från Regeringskansliet och från den offentliga sektorn är tillgången till sakkunskap i ett tidigt skede. Det behövs mer expertis än lobbyism. Både det offentliga och civilsamhällets organisationer behöver bli bättre på att vara tidigt ute, och på att dela information. Det som krävs från organisationerna är bättre kunskap om när processer börjar. Organisationerna har ofta full koll på vad som händer i den slutliga processen, men dålig insyn i det tidigare stadiet.

Ett utvecklingsområde är att civilsamhällets organisationer ska bli bättre på att vara med så

tidigt som möjligt i processerna. Detta innebär en utmaning då det inte finns så många informationskanaler dit organisationen kan gå för att vara ute i god tid. En förvarning från det offentliga när processen drar igång skulle kunna underlätta deras medverkan. Organisationerna skulle också kunna utarbeta metoder för att fånga upp vad som är på gång. De efterlyste en plattform där de kan dela åsikter och tillsammans skapa sig en bild, i stället för att de endast uttalar sig i egen sak. Här kan paraplyorganisationer fylla en viktig funktion.

Det kan också behövas en nationell kommunikationsplan där organisationerna ömsesidigt kan föra en dialog om trender, scenarier och konsekvenser så att alla kan förbereda sig och sprida informationen vidare. Behov finns också av en interaktiv digital plattform för att tipsa varandra om aktuella händelser överlag eller bara för att dela tips om lokaler, praktikplatser etcetera.

Ett system behövs som förvarnar om vissa händelser, till exempel när civilsamhället långt tidigare än det offentliga kunde sia om den flyktingsituation som rådde under hösten 2015. Civilsamhällets organisationer har ofta kunskap om vad som händer från start, men kommer inte alltid in i det offentliga rummet. Med en gemensam plattform, som kan behöva ägas av civilsamhället och inte det offentliga på grund av sekretess, kan det vara enklare att mobilisera samverkan i tid.

Samtalet berörde också den offentliga sektorns bristande långsiktighet i budget och projektstyrning. Det fanns en upplevelse av att det ofta saknas en långsiktighet i beslut och uppdrag, vilket kan leda till att parterna inte hinner samverka i den utsträckning som skulle vara önskvärd. Ett exempel på detta var en organisation som fått ett projektbidrag för att arbeta med utbildning inom socialtjänstens område och erbjöd kommunen att delta i utbildningen utan kostnad.

När kommunen hade processat förfrågan och gett ett positivt beslut hade det gått ett år. Projektiden hade löpt ut och utbildningen kunde inte längre genomföras utan kostnad.

Vilka organisationer som bjuds in till samtal kan också behövas ses över så att inte bara vissa organisationer deltar. Det gäller att hitta nya sätt för att bjuda in så att alla känner sig kallade.

Förbättringsområden **Politikerna kan arbeta vidare med att:**

- säkerställa att det görs en konsekvensanalys utifrån civilsamhällets villkor och förutsättningar redan när utrednings- eller tilläggsdirektiv skrivs fram.
- informera om frågorna innan de skriver direktiv till utredningar.
- säkerställa att kommittéväsendet utreder effekterna för civilsamhällets organisationer när en utredning berör dem.
- uppmärksamma att den offentliga sektorn kan samverka och påverka vad som händer på europeisk nivå på flera nivåer, inte bara på den nationella nivån.
- synliggöra kopplingen mellan remissinstansernas yttranden och faktiska beslut.
- möjliggöra egna snabba processer för att kunna dra nytta av civilsamhällets snabba handlingar.
- se över långsiktiga grundbidrag som möjliggör för civilsamhället att bidra mer självständigt.
- tidigt informera civilsamhället om processer i frågor som berör dem.
- fråga efter sakkunskap i stället för lobbyism.

Civilsamhällets organisationer kan arbeta vidare med att:

- utbilda medlemsföreningar eller andra mindre föreningar så att de också ska kunna göra sina röster hörda.
 - tillsammans bevaka EU-frågorna och dela upp ansvaret för att kunna sprida informationen till en bredd av organisationer.
 - använda sig av paraplyorganisationernas omvärldspaning. *”Se sina egna möjligheter, vad är organisationen bäst på?”*
 - dela arbetsbördan runt specifika politikområden.
 - samverka med samarbetsorgan på andra nivåer – Norden/EU/globala organisationer/ folkrörelser över nationsgränser.
 - mobilisera lokalt samt över nationsgränser.
 - skapa en interaktiv plattform för att samordna verksamheter på olika nivåer, till exempel kring resurser som ägs av civilsamhället som lokaler, kläder och praktikplatser.
 - samordna flera organisationer för att kanalisera ett specifikt ”erbjudande”.
 - delta i paraplyer på EU-nivå och deras omvärldsbevakning.
 - förankra EU-politiken på alla nivåer.
 - öka kunskapen i organisationen om var informationen finns.
- ## **Parterna bör ha ett gemensamt ansvar för att:**
- ge varandra kunskap om händelser i samhället som kan påverka civilsamhällets organisationer eller samhällsutvecklingen i stort.

”Inför Partsgemensamt forum fick jag möjlighet att delta i en kreativ och konstruktiv planering av temat arbetet för mötet som gav mig nya inblickar i ämnet. Från forumet fick jag sedan med mig erfarenheten av den mest lyckade workshoppen jag varit med om: engagerat, lyhört, strukturerat och resultatnriktat. Så givande!”

Maja Flygt
departementssekreterare
Enheten för kulturarv och livsmiljö
Kulturdepartementet

”Att sitta i Partsgemensamt forum har gjort mig ännu mer medveten om vilken mångfald det finns inom svenskt civilsamhälle och vilka olika förutsättningar vi jobbar utifrån. Jag uppskattade verkligen att tillsammans med kollegor från civilsamhället och Regeringskansliet ta fram underlag till ett av forumets möten. Våra olika perspektiv och ingångsvärden ledde till rika diskussioner.”

Maria Lindholm
chefsutredare
Vetenskap & Allmänhet, VA

Forum för det civila samhället 2016

För att dialogen i det partsgemensamma forumet inte ska koncentreras till ett fåtal organisationer genomförs vartannat år en större konferens där alla intresserade organisationer och sammanslutningar inom det civila samhället är välkomna att delta. På konferensen deltar också företrädare från myndigheter, politiker med flera. Syftet med konferensen är att belysa civilsamhällets villkor och diskutera hur civilsamhället och det offentliga kan samverka i viktiga samhällsfrågor. Det övergripande temat för konferensen var *Samhällets utmaningar – hur möter vi dem gemensamt?*

Under konferensen fördjupades bland annat diskussionen i fyra teman – **mångfald, samverkan, konkurrens** och **integration**. De utvalda temana byggde vidare på de teman som Partsgemensamt forum fördjupade sig i under 2015. Som underlag för diskussionerna sändes kunskapssammanställningen från *Partsgemensamt forum 2015* ut till samtliga deltagare före konferensen. Genom att temana återanvändes från tidigare års dialog kunde också årsammanställningen för 2015 komma till användning och bidra till att dialogen fördjupades ytterligare inom de aktuella områdena. Nedan redovisar vi dels de frågor som var utgångspunkt för samtalet, dels de förslag som deltagarna lyfte fram under dialogen.

Mångfald - en möjlighet

Det civila samhället har flera viktiga roller i demokratin, till exempel som självständig röstbärare, opinionsbildare och demokratiskola. Det finns i dag en ojämlikhet i fråga om vilka grupper i samhället som deltar i det civila samhällets organisationer och i vilken utsträckning de deltar. Frågorna som var centrala för samtalet handlade om vilka som är innanför och vilka som är utanför det civila samhället och vad det innebär för de-

mokratin. Kan trösklar i offentliga bidragssystem motverka inkludering och vad är ett relevant stöd till en nybildad organisation från det offentliga och från det civila samhället?

Utvecklingsområden

Myndigheterna och politikerna kan arbeta vidare med att:

- förenkla redovisningskraven och erbjuda stöd och råd.
- möjliggöra bidrag till ”lösa nätverk” och inte ge alla organisationer bidrag per slentrian. Viktigt att lära känna organisationerna och det lokala civilsamhället.
- erbjuda fria mötesplatser (skolorna) och möjliggöra och inspirera fler unga att gå med i föreningar i stället för att bara vara involverade och uppdaterade genom olika medier och göra punktinsatser när det behövs.

Civilsamhällets organisationer kan arbeta vidare med att:

- erbjuda fadderföreningar till nybildade föreningar, särskilt till föreningar bildade på etnisk grund, och samarbeta mer med andra organisationer inom civilsamhället.
- etablerade ”gamla” föreningar lånar ut sina lokaler till nybildade ”fattiga” föreningar.
- inkludera utifrån frågan och inte skapa en fråga för en viss ”grupp”.
- ta fram en strategi för inkludering som kan leda till ett förändrat ledarskap och normkritik samt öka folkbildningen om mänskliga rättigheter och mångfaldens fördelar.

Parterna bör ha ett gemensamt ansvar för att:

- prata med, inte om!
- komma överens tillsammans så att mångfaldens olika ingångar speglas.
- tillsammans stödja ekonomiskt utsatta områden.
- skapa gemensamma spelregler och ta ansvar.

Samverkan med vem, hur och varför?

När statliga myndigheter tar fram beslut och regelverk som kan påverka det civila samhället är det viktigt att myndigheterna samråder med civilsamhället för att fånga in synpunkter, bland annat för att öka kvaliteten på beslutsunderlagen:

- Hur tar det offentliga på bästa sätt tillvara den kunskap och kraft som finns i det civila samhället?
- Hur skiljer sig förutsättningar åt beroende på vilket samhällsområde organisationerna verkar inom?
- Vad kan det civila samhället göra för att förenkla och förbättra för det offentliga och omvänt?
- I vilka sammanhang går det fel?

Förbättringsområden Myndigheterna och politikerna kan arbeta vidare med att:

- skapa långsiktiga strukturer (och hållbara) för samverkan. Detta måste göras centralt och vara ett uppdrag för offentliga verksamheter. Det får inte bli personbundet.
- samarbeta mellan myndigheter, men också att som kommun åta sig ett samordningsansvar lokalt för att underlätta civilsamhällets verksamhet.
- skapa en förståelse för att allt inte handlar om

pengar – ett erkännande på något sätt ger ofta ideella krafter energi att arbeta vidare.

- skapa långsiktighet i bidragsgivningen – vid ettåriga bidrag kan det vara svårt att till exempel hyra lokaler och det bör vara möjligt att förlänga framgångsrika projekt.
- skapa kontaktytor där organisationerna kan hitta samverkanspartner, till exempel kommundagar, och arbeta tematiskt genom att samla olika verksamheter som arbetar med liknande frågor.
- ta fram vägledningar som underlättar samsyn och kommunikation mellan myndigheter och civilsamhället.
- bjuda in civilsamhällets organisationer för att få ett breddat perspektiv inför beslut och återkoppla dessa kontakter.

Civilsamhällets organisationer kan arbeta vidare med att:

- se varandras gemensamma frågor – utbyta erfarenheter och samarbeta med andra organisationer utifrån de behov som finns, till exempel behov av lokaler.
- ta ansvar för organisationens frågor och tala om för samhället att de finns. Dela nätverkskontakter och ange tydligt vad organisationen kan bidra med.

Parterna bör ha ett gemensamt ansvar för att:

- formalisera rollerna och tydliggöra dessa på ett mycket tidigt stadium i samverkan, men samtidigt hålla ”dörrarna öppna”.
- visa god attityd och respektera varandras roller.
- mötas lokalt eller regionalt och se vad som kan samordnas och utvecklas vidare.

- lyfta fram ungas initiativ till traditionella och alternativa träffar.
- ordna föreningsfestivaler runt om i landet där kommunen går ut med ett tema (till exempel integration) och bjuder in alla i civilsamhället att bidra med sin kompetens eller sitt engagemang.
- bygga förtroende hos nyanlända för att myndigheterna kan hjälpa till.
- informera nyanlända om *informationsverige.se* som har fakta om samhället på tio olika språk.
- vara mer lyhörda för och ha återkommande samtal med de ideella krafterna och inse deras värde.

Etablering av nyanlända -vilka krav ställer det på samverkan?

Även om det offentliga har och ska ha det huvudsakliga ansvaret för integrationsprocessen har civilsamhället stor betydelse för nyanländas etablering, gemenskap och känsla av sammanhang. Vidare finns särskilda samarbeten och överenskommelser mellan det offentliga och civilsamhället där huvudmålgruppen är nyanlända.

- Vilka åtgärder kan underlätta för det civila samhället att långsiktigt bidra till meningsfulla verksamheter för nyanlända som väntar på beslut om uppehållstillstånd samt förbättra deras möjligheter till snabbare etablering?
- Hur kan myndigheterna involvera civilsamhället i etableringsprocessen?
- Hur behöver det civila samhället och myndigheterna utvecklas för att möta nyanlända?

Förbättringsområden Myndigheterna och politikerna kan arbeta vidare med att:

- ge visst ekonomiskt stöd eller stöd i form av lokaler eller forum för samverkan.
- samverka med civilsamhällets organisationer för att till exempel kunna erbjuda nyanlända idrottsaktiviteter.
- informera nyanlända om den hjälp och gemenskap som finns inom civilsamhället och stödja nyanlända i att få igång egna aktiviteter.

- ta med samverkan med civilsamhället i verksamhetsmålen.

Civilsamhällets organisationer kan arbeta vidare med att:

- driva samarbetet mellan det offentliga och det civila samhället.
- informera det offentliga om hur nyanlända har det i praktiken.
- hjälpa till med nätverk för nyanlända.
- skapa möten mellan nyanlända och andra människor i samhället och skapa särskilda möten för nyanlända kvinnor.
- skapa förtroende för myndigheter.

Parterna bör ha ett gemensamt ansvar för att:

- kompetensutveckla sig för att jobba med nyanlända och informera om hur medborgarna kan hjälpa det civila samhället att samverka.
- hjälpa till med transporter för nyanlända.
- skapa långsiktighet i till exempel bidrag genom att möjliggöra för fleråriga bidrag, öka antalet långsiktiga verksamhetsbidrag och acceptera olika former av redovisning.
- skapa fysiska möten mellan bidragsgivande myndigheter och organisationer.
- tydliggöra varandras roller i ett tidigt stadium och ingå partnerskap mellan kommunen och det civila samhällets organisationer.

Mervärde eller konkurrent?

Både civilsamhället och regeringen önskar förbättra samhället på olika sätt. Allt oftare uppstår situationer där civilsamhällets insatser kan uppfattas som en konkurrent till offentlig verksamhet. Samtidigt upplever civilsamhället att de förväntas ta ett allt större ansvar för välfärden.

- Vad händer om myndigheterna väljer att upphandla tjänster som civilsamhället har utvecklat?
- Vilken roll bör staten ha och vilka förväntningar kan staten ställa på organisationerna när de bidrar med service i samhället?
- Hur kan dialogen mellan myndigheterna och det civila samhället utvecklas för att skapa överenskommelser för samverkan, roller och uppdrag?
- Hur kan staten garantera sitt ansvar utan att själv vara drivande i utförandet?

Förbättringsområden

Myndigheterna och politikerna kan arbeta vidare med att:

- tillvarata ideella krafter vid upphandling och värdesätta deras kompetens.
- säkerställa kontinuitet genom att exempelvis säkra långsiktighet i bidragsgivningen.
- hitta bättre metoder för stöd till det civila samhället.
- använda mervärdesanalys vid bidragsgivning och upphandling, vilket innebär att värdera det som inte kan mätas högre. En medlemsdemokrati är kanske mer värd än att ha många deltagare.
- säkerställa självständighet och oberoende, det vill säga förstärka organisationsbidragen och medlemmarnas syfte med föreningens verksamhet (stadgar/ideologi).

- hjälpa civilsamhället att bli en jämställd part i dialogen.

Civilsamhällets organisationer kan arbeta vidare med att:

- framhålla vad som kan erbjudas, skapa sociala tjänster.
- tydliggöra vad mervärde är genom att beskriva sin verksamhet. Vilket mervärde ger föreningsmodellen?
- stå fast i sin folkrörelsemodell – röstbärrollen och medlemskapet samt värna särarten.
- stå fast i att vara medlemsorganisation i stället för att bli tjänsteförsäljare.

Parterna bör ha ett gemensamt ansvar för att:

- att tidigt i processen bygga förtroende och föra dialog om förutsättningar för stöd/bidrag/uppdrag.
- hitta rätt nivå på uppföljning, men ändå skapa utrymme för utveckling.
- samråda kring villkor och förväntningar och hitta nya gemensamma vägar och metoder.
- reflektera över om det går att upphandla en idé? Civilsamhällets organisationer drivs av syften och idéer – är det förenligt att liknas med kommersiell verksamhet?
- diskutera och samverka om överlämning av uppdrag och roller, när uppstår till exempel rätt tillfälle för en annan part att ta över uppdrag?
- skapa strukturer som gör det enkelt och förutsägbart att ta över verksamhet.

Dialogens resultat

En utvärdering av året som gått genomfördes under det sista mötet. Syftet var att ge årets representanter möjlighet att inventera och reflektera över dialogens innehåll och resultat. Parterna hade också haft möjlighet att föra fram sina tankar om forumets arbetsformer, agenda och utvecklingsbehov.

Ett av de resultat som lyftes fram var att organisationerna har fått insyn i vad andra organisationer har för utmaningar och att de på så sätt kan hitta nya samarbetspartner. En organisation vittnade om ett utvidgat samarbetsnätverk och två nya medlemsansökningar, tack vare deltagandet. Ett annat resultat var att vissa organisationer har stärkts i sitt kunnande genom att innehållet i dialogen i forumet hade använts i olika sammanhang. Att organisationen har deltagit i det partsgemensamma forumet har också lett till ökad arbetsglädje, gett nya perspektiv och att de hittat nya frågor. I det partsgemensamma forumet påminns deltagarna om frågor som är gemensamma och relevanta utifrån generella villkor.

Mötena ökar deltagarnas förståelse för varandras villkor och det kan starta processer för att vilja lära sig mer. Regeringskansliet märker exempelvis av att det blir ringar på vattnet om de lyfter upp sakkunskapen inom sitt område. Civilsamhällets representanter märker att Regeringskansliet tar det på större allvar, exempelvis rapporterar nu fler departement tillbaka och allt fler deltar i forumet. Det finns också en upplevelse av att MUCF när en bättre kvalitet i sitt stöd till processerna.

Arbetsättet att samla civilsamhällets organisationer för ett förberedande möte lyftes också fram som en bra process och en bra form som underlättar dialogen med Regeringskansliet. Det partsgemensamma forumet bedöms av deltagarna vara ett bra forum för nätverk och för att lära av varandra. Trots detta är det svårt att se konkreta

resultat. Deltagarna ställde sig frågan om vad de kan se och vad de kan förvänta sig att se.

Utveckling av forumets arbetsformer och agenda

Under utvärderingsmomentet diskuterade mötet utvecklingsbehov av arbetsformer och hur frågorna som diskuterades bör tas vidare under kommande år. Partsgemensamt forum upplevs av civilsamhällets deltagare vara ett lyhört sammanhang på så sätt att om deltagarna har påpekat problem har lösningar presenterats och justeringar har kunnat göras.

Det finns ett dilemma i att inte alla deltagare prioriterar mötena. Vissa deltagare avviker under mötena medan andra inte skickar ersättare om den ordinarie inte kan. Ett sätt att arbeta med dilemmat kan vara att förtydliga värdet av att närvara i arbetsordningen. Ett annat förslag var att anmäla eventuell frånvaro i början av mötet. Det är också angeläget att hålla dagordningstider för att det inte ska bli tidsbrist mot slutet. En deltagare ansåg att det hade blivit bättre på den sista punkten. Det fördes också fram att det är viktigt att båda parterna bidrar med inspel i samtalen i grupperna, kanske genom att vinkla frågor till båda parterna. Det kan behöva utvecklas till nästa år.

Tidigare år har det funnits en återrapporteringspunkt kring temana på agendan – vad har hänt sedan sist? Det fanns ett önskemål om att forumet ska återinföra en sådan punkt på agendan nästa år. Hur gick det till exempel med arbetsgivarperspektivet? Ett förslag för att underlätta planeringsgruppernas arbete var att de inför starten kan lyfta temat i ett föregående forummöte för att klargöra förväntningarna på temats innehåll så att båda parter är överens. Det upplevdes också vara bra att tjänstepersonerna från Regeringskansliet är på plats, men det framfördes ett önskemål om att även statsråd bör delta i mötena framöver.

Fortsatt dialog 2017

Parterna ansåg att de frågor som lyftes i forumet under 2016 fortfarande är aktuella och att vissa av frågorna är stora och säkert kommer att upprepas igen under 2017. En inventering gjordes av vilka frågor som behöver diskuteras ytterligare för att belysa det civila samhällets villkor, möjligheter och utveckling samt dess roll och delaktighet i demokratin och vilka frågor de upplever har saknats hittills. De ämnen som föreslogs var:

- *Civilsamhället och jämställdheten* – i jämförelse med jämställdhetkvoteringen i bolagsstyrelser. Kommer det att ställas krav på att civilsamhällets organisationer ska vara jämställda? – hur kan civilsamhället leva upp till det?

- *Civilsamhället och tilliten för demokratin* – desinformation, filterbubblor och populism. Hur ser varningssystemen ut? Hur motverkar civilsamhället den utvecklingen? Tillit till offentliga institutioner och civilsamhället. Kunskaper om hot och hat. Hur mycket hot riktas mot organisationer? Hur tar de till sig information i relation till demokratin.

- *Kunskap om hot och hat* – Hur ser det till exempel ut inom arbetet med flyktingsituationen där det finns vissa civilsamhällesorganisationer som blivit utsatta för högerextrema organisationers påhopp.

- *Civilsamhället, hälsan och hållbarheten*. Det råder en ökad psykisk ohälsa på grund av samhällsutvecklingen. Vilka implikationer får det bland annat för civilsamhällets verksamhet? Ohälsa både i olika grupper och i civilsamhället, utbrändhet och stress. Civilsamhället kan vara i behov av en rejäl hälsokontroll. LSU har siffror på hur ohälsan inom civilsamhället har ökat.

- *Civilsamhället och den långsiktiga finansieringen*. Hur det offentliga investerar i civilsamhället och samhällsutvecklingen. Det finansiella värdet som civilsamhället skapar för offentligheten genom sitt arbete.

- *Civilsamhället och värdegrunden*. Var går gränsen för vilka organisationer som det offentliga vill samverka med. Organisationerna kan utbyta idéer och Regeringskansliet kan göra inspel och öka sin kunskap om civilsamhällesorganisationernas olika värdegrunder. Lyfta fram att civilsamhället vilar på många olika värdegrunder, ibland också gamla värdegrunder.

- *Välfärdsfrågor utifrån ett civilsamhällesperspektiv*.

- *Uppföljning av insatser för nyanlända*. Hur jobbar parterna för ett mer inkluderande samhälle genom insatserna som nyanlända deltar i, till exempel språkcaféer?

- *Samverkan lokalt och offentligt*. Hur kan staten göra för att underlätta samverkan mellan civilsamhällets organisationer och den offentliga sektorn?

- *Civilsamhället och representativiteten*. Vilka röster är det från civilsamhället som kommer till tals och hur representativa är de? Vissa organisationer är ofta återkommande röstbärare och det är inte bara de stora organisationerna med breda medlemsbaser, utan det kan även vara små lobbyorganisationer.

Ett förslag och ett nytt sätt att angripa frågorna är att deltagarna får i hemläxa att djupdyka i sin egen organisation och sondera terrängen. Det kan skapa ett mer interaktivt sätt att jobba med frågorna.

Summary in English

Partsgemensamt forum (joint forum of two parties) is a forum for dialogue between the Swedish government and civil society organizations. Among other things, the forum is aimed at supporting the continued participation of civil society in democratic society.

In the forum, representatives of the government and of civil society can meet on a regular basis. The purpose of the forum is to provide an arena for a dialogue on equal footing between the parties that contributes to the government's continued monitoring and development of civil society policy. Both parties can put forth a theme for dialogue and bring up issues they wish to discuss; the agenda is set together. Focus is on the general issues surrounding the working conditions for civil society, its opportunities and its development.

In 2016 civil society in Sweden was represented by 16 organizations and the government was represented by civil servants from the Departments of Education and Culture. The themes that were discussed included:

- Civil society and integration
- Civil society organizations as employers
- Civil society in community planning
- Civil society and the State's early warning system.

The forum has contributed to an increased understanding and knowledge of the respective parties in the forum and also a broader network in the area. The Swedish government states that the knowledge from the forum has contributed to a

more well-developed foundation for making decisions concerning issues relating to civil society. For example, the dialogue within the forum has been a basis for the directives to the Investigation of a stronger and independent civil society. The government also uses the experience gained in the forum as an inspiration for other dialogues with civil society actors. The forum thus works as a model for similar dialogues or as guidance for current issues being discussed within civil society. The civil society organizations participating in the forum state that the forum has also given them a better opportunity to identify and lobby for common issues that arise in the broad and diverse civil society that Sweden has.

Referenser

Boverket (2013). *Planera för rörelse! – en vägledning om byggd miljö som stimulerar till fysisk aktivitet i vardagen.*

Europarådet (2009). *Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocesser.*

Lag (1998:204) med särskilda bestämmelser för att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter, personuppgiftslagen, PUL.

Lag (2010:900) med särskilda bestämmelser för planläggning av mark och vatten och om byggande, plan- och bygglag, PBL.

Regeringens proposition 2009/10:55 *En politik för det civila samhället.*

Regeringens proposition 2016:10 *EU på hemmaplan.*

Elektroniska källor

Folkbildningsrådet
www.folkbildningsradet.se

Riksidrottsförbundet
www.rf.se

Bilaga 1

Ledningen av forumet

Presidium

Partsgemensamt forum leds av ett presidium med en ordförande och en vice ordförande samt en administrativ sekreterare från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor. Ordförandeskapet går runt mellan parterna och under 2016 var Marie Ericsson från Regeringskansliet ordförande och Ann-Katrin Persson från Civos vice ordförande. Marina Tjelvling från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor var sekreterare.

Kansli

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor fungerar som kansli för Partsgemensamt forum och har i uppdrag att administrera och sammankalla forumet. Generaldirektören utser varje år de organisationer från civilsamhället som deltar i forumet. Civilsamhällets organisationer nominerar sig själva och en urvalskommitté föreslår vilka organisationer som ska utses. Urvalskommittén utgörs främst av representanter som civilsamhällets organisationer i Partsgemensamt forum har utsett, men också av representanter från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor.

Bilaga 2

Parterna i forumet 2016

Under året träffades forumet fem gånger. Det första mötet var konstituerande och bestämde bland annat årets agenda. De övriga mötena hade ett visst tema. Inför varje möte förbereddes frågorna av en partsammansatt plane ringsgrupp. Här beskrivs parterna i forumet.

Civilsamhällets organisationer

Urvalet av civilsamhällets representanter har gjorts för att få en bred representation av organisationer med olika storlek, verksamhetsinriktning och organisationsstruktur. De organisationer som medverkade under 2016 var:

Assyriska Riksförbundet *
Civos (Civilsamhällets organisationer i samverkan)
Coompanion Sverige **
Forum – idéburna organisationer med social inriktning
Handikappförbunden
Ideell kulturallians
KSAN (Kvinnoorganisationernas Samarbetsråd i Alkohol- och Narkotikafrågor)
LSU (Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer)
Parasport Sverige
Passalen
Riksidrottsförbundet
Svenska Samernas Riksförbund

Svenskt Friluftsliv
Sveriges Antidiskrimineringsbyråer
Sveriges förenade studentkårer *
Sveriges Ungdomsråd **
Unionen
Vetenskap & Allmänhet.

* Organisationerna lämnade partsgemensamt forum i september 2016.

** Organisationerna utsågs till representanter från och med september 2016.

Representanter från regeringen

Regeringen har cirka sex platser i forumet och representerades av tjänstepersoner från främst Utbildningsdepartementet och Kulturdepartementet, men där också Arbetsmarknadsdepartementet, Miljödepartementet och Justitiedepartementet har medverkat. När vissa sakfrågor diskuterades medverkade även tjänstepersoner från andra departement i forumet.

Parterna har även bjudit in Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) till samtliga forum och de har deltagit på merparten av mötena.

Bilaga 3

Temat 2012–2015

2012

- Civila samhällets möjligheter att utföra välfärdstjänster
- Organisationers oberoende och självständighet
- Civila samhällets ekonomi: offentlig finansiering, skatter och avdrag samt arbetsgivarfrågor
- Civila samhällets betydelse för delaktighet och mångfald i samhällslivet
- Behovet av ökad kunskap om det civila samhällets villkor och dess betydelse för samhället
- Politiken för det civila samhället – hur ska den genomföras och följas upp?

2013

- Demokrati, nya former av engagemang och civilsamhällets roll som röstbärare
- Civila samhällets särart och kvalitet, idéburet företagande samt administrativa krav
- Former för dialog och samråd samt jämbördighet
- Civilsamhällets kunskap och samverkan med den offentliga sektorn.

2014

- Mångfald, inkludering och delaktighet inom civilsamhällets organisationer
- Röstbärrollen och demokratiskt inflytande i parallella processer
- Långsiktiga och alternativa finansieringsmöjligheter för civilsamhället
- Bilden av den ideella sektorn och dess särart samt motiv till särbehandling i förhållande till företag.

2015

- När det offentliga konkurrerar ut civilsamhället
- Olika förutsättningar för olika typer av organisationer
- Gemensamma verktyg i mötet med olika samhällsutmaningar i Sverige och globalt
- Civilsamhället som demokratibärare i samhället.

Partsgemensamt forum 2016

I Partsgemensamt forum träffas representanter från regeringen och det civila samhället för att föra en jämbördig dialog som bidrar till regeringens uppföljning och utveckling av politiken för det civila samhället. Under 2016 representerades det civila samhället av sexton organisationer och regeringen av tjänstepersoner från främst Utbildningsdepartementet och Kulturdepartementet. Den här skriften dokumenterar och synliggör de frågor som diskuterades och de förslag till förändringar som kom fram.

© Partsgemensamt forum 2016

ISBN: 978-91-88455-10-9

projektledare/text **Marina Tjelvling**
språkgranskning **Ingrid Bohlin**
grafisk form **Marcus Westfal**

distribution **MUCF**
Box 17801, 118 94 Stockholm
tfn **08-566 219 00**
webbplats: **www.mucf.se**